

22

НАРОДНО СЪБРАНИЕ		
Вх.№	653 - 08 - 9	
Дата	26 / 01 2006 г.	

НАРОДНО СЪБРАНИЕ

Комисия по труда и социалната политика

51
15
980

СТАНОВИЩЕ:

ОТНОСНО: Конституционно дело № 9/2005г., образувано по искане на Главния прокурор на Република България, за установяване противоконституционността на разпоредбите на чл.48а и чл.52а от Кодекса за социално осигуряване

В изпълнение на Разпореждане на Председателя на Народното събрание № 650-01-19/16.01.2006г., Комисията по труда и социалната политика на свое заседание, проведено на 25.01.2006г., разгледа искането на Главния прокурор на Република България за установяване противоконституционността на разпоредбите на чл.48а и 52а от Кодекса за социално осигуряване.

В искането си Главният прокурор се позовава на чл.47, ал.1 и ал.2 от Конституцията на Република България, съгласно които отглеждането и възпитанието на децата до пълнолетието им е право и задължение на техните родители и се подпомага от държавата и още, че жената – майка се ползва от особената закрила на държавата, която ѝ осигурява платен отпуск преди и след раждане, безплатна акушерска помощ, облекчаване на труда и други социални помощи. Според вносителят на искането, израз на особения характер на закрилата на жената – майка е и положението, че конституционният законодател не предвижда никакви условия за осигуряване на платен годишен отпуск (и на обезщетението, което се плаща по време на този отпуск). Според мотивите на искането обезщетение за бременност и раждане и гледане на малко дете следва да се плаща дори и майката да има един ден трудов стаж.

Комисията по труда и социалната политика като взе предвид норми, предвидени в Конституцията, Кодекса за социално осигуряване, Кодекса на труда, Закона за семейните помощи за деца, Конвенция № 183 на МОТ, ратифицирана от нашата страна и в сила от 06.12.2002г. и други актове в социалната сфера изрази следното становище:

По чл.48а от Кодекса за социално осигуряване, който третира правото на обезщетение за бременност и раждане. Паричното обезщетение за периода на отпуск поради бременност и раждане замества пропуснатото трудово възнаграждение (трудов доход) на задължително осигурените във фонд “Общо заболяване и майчинство” на държавното обществено осигуряване. Първото условие за изплащане на парично обезщетение е към момента на пораждаване на правото бременната жена или родилката да работи като осигурена за всички социални рискове, за всички социални рискове без безработица или за всички социални рискове, без трудова злополука, професионална болест и безработица.

Правото на парично обезщетение за бременност и раждане се придобива ако осигурителния риск – 45-ия ден преди раждането е настъпил, след като осигуряването е възникнало и не е прекъснато или прекратено. Жените нямат право на парични обезщетения за бременност и раждане, когато рискът е настъпил след прекъсване или прекратяване на осигуряването.

Второто условие за отпускане на парично обезщетение при ползване на отпуск за бременност и раждане е наличието най-малко на 6 месеца осигурителен стаж, с участие в осигуряването за общо заболяване и майчинство. Това условие е в сила от 01.07.2004г. и е регламентирано с чл.48а. До тогава законодателят не изискваше определена продължителност на осигурителния стаж, което се оказва предпоставка за многобройни случаи на злоупотреба с право, при което сключването на трудовите договори с бременните жени и майките не беше обусловено от намерения за трайно установяване на трудови правоотношения, а с единствена цел – получаване на обезщетения за майчинство от средствата на ДОО. Това накърни същността на държавното обществено осигуряване, чиято осигурителна закрила е насочена само към лицата, упражняващи трудова дейност. На следващо място беше обсъдено, че изискуемият 6-месечен стаж е от значение за пораждаване правото на обезщетение. Той не е условие за пораждаване правото на отпуск за бременност и раждане. Когато майката не отговаря на изискванията за осигурителен стаж по чл.48а от КСО, тя ползва неплатен отпуск по чл.163 от КТ. През ползването на неплатения отпуск осигуряването ѝ не се прекъсва и той се зачита за осигурителен стаж, като осигурена за всички социални рискове, вкл. И в хипотезите без безработица или без трудова злополука, професионална болест и безработица. Съгласно чл.9, ал2, т.2от КСО неплатеният отпуск за бременност и раждане се зачита за осигурителен стаж, без да се правят осигурителни вноски. От това следва, че когато към деня на излизането в отпуск за бременност и раждане осигурената няма необходимия 6-месечен осигурителен стаж, тя може да го допълва с времето на неплатения си отпуск за бременност и раждане и от деня на придобиването му да ѝ се изплаща обезщетение за остатъка от този отпуск.

По чл.52а от Кодекса за социално осигуряване, който третира правото на обезщетение за отглеждане на малко дете. Съгласно чл.164, ал.4 от КТ, през времето през което се ползва отпуск по чл.164, на майката(осиновителката), или на лицето, което е поело отглеждането на детето, се заплаща парично обезщетение при условия и в размери, определени в отделен закон. Такъв закон е Кодексът за социално осигуряване, чл.52а и чл.53, от който урежда правото на това обезщетение. Размерът на обезщетението се определя ежегодно със законите за бюджета на ДОО и не се обвързва с минималната работна заплата.

Условията за пораждаване правото на обезщетение при ползване на отпуск за отглеждане на дете са регламентираны в чл.52а на КСО. Първото условие за правото на това обезщетение е към момента на отпускането и през периода на изплащането му лицето да е осигурено за риска майчинство. Кръгът на лицата, осигурени в този риск, съвпада с този на лицата, които могат да придобият право на обезщетение за бременност и раждане. С прекратяване на осигурителното правоотношение се прекратява плащането на обезщетението. Затова обезщетението за отглеждане на дете не се изплаща след прекратяване на трудовия договор или осигуряването за всички социални рискове. Второто необходимо условие е преди отпускане на обезщетението лицето да има най-малко 6 месеца осигурителен стаж като осигурено за всички социални рискове.

Разпоредбата на чл.52а напълно се покрива с тази на чл.48а . Аналогията е и по отношение на изискуемия осигурителен стаж за правото на обезщетение за бременност и раждане. Изисква се и същия осигурителен стаж, какъвто е стажът за правото на това обезщетение. Член 52а не се прилага спрямо лицата, които са започнали ползването на отпуск за отглеждане на дете преди 01.07.2004г. Те имат право на обезщетение за целия период на отпуска по чл.164 от Кодекса на труда, независимо от продължителността на осигурителния им стаж. Когато отпускът за бременност и раждане е започнал преди влизането на чл.52а в сила, а отпускът за отглеждане на малко дете след това, се прави нова преценка относно правото на обезщетение за отглеждане на малко дете.

Комисията по труда и социалната политика изрази становище относно правния статус на бременните жени и майките, които не отговарят на условията на чл.48а и чл.52а от КСО. За тях държавата осигурява “особена закрила” чрез разпоредбите на Закона за семейни помощи за деца. В него се регламентира предоставянето на помощи за семействата, които отглеждат и възпитават деца. В съчетание с помощите, които се получават по Закона за социалното подпомагане те имат за цел да държавата да осъществи социално-защитен механизъм по отношение на лицата и семействата, които са на социално подпомагане или имат ниски доходи. Една от целите на Закона за семейни помощи за деца е гарантиране на сигурност на бременните жени и майките на деца до 1 година, които не са осигурени или не са придобили право на обезщетение за бременност, раждане и отглеждане на малко дете по реда на условията на КСО. Чрез помощта при бременност и месечните помощи за отглеждане на малко дете до 1 година се създават необходимите условия за осигуряване на социалната защита на бременните жени и майките, независимо от техния осигурителен статус. Тук следва да се направи едно важно уточнение, което се отнася за срока, през който трябва да се изплащат месечните помощи за отглеждане на дете до една година. Със закона за семейни помощи за деца той е определен на една година. Основният мотив за такава нормативна регламентация и разграничаване на сроковете на тези плащания, съответно по реда на ЗСПД и по реда на КСО, е свързан с разграничаване на осигурителните плащания от тези, извършвани от бюджета за социалното подпомагане. По-справедливо е майките, които са внасяли осигурителни вноски и са осигурени за всички социални рискове да получават обезщетение за отглеждане на дете при по-благприятен режим като по този начин се отчита и техния реален принос към осигурителната система. В същото време е налице възможност за преминаване на майката от едната в другата система, в зависимост от промените в нейния осигурителен статус. Така действайки синхронизирано, двете системи осигуряват много по-добра социална закрила на майките.

След проведената дискусия Комисията по труда и социалната политика направи извода, че обхващането на бременните жени и майки и регламентирането на техните права от КСО и ЗСПД е доказателство, че не са нарушени правата им по чл.47, ал.1 и ал.2 от Конституцията на Република България. Нещо повече, в чл.47, ал.2 се говори за особената закрила на жената – майка и правото ѝ на платен отпуск, без да се посочва начина и принципите, по които тази закрила ще бъде осъществена. В правомощията и компетенциите на законодателния орган е да създаде законовата уредба за общественото осигуряване и свързаните с него обезщетения, както и законовите решения по отношение на защитната социална мрежа. Трябва да се припомни, че в социалната сфера е провъзгласен принципът на солидарността , в

осигурителната система и в системата за социалното подпомагане този принцип е водещ.

След проведеното гласуване, с 16 гласа “за”, “против” и “въздържали се” - няма, Комисията по труда и социалната политика прие следното становище:

Предвид изложените съображения Комисията по труда и социалната политика към XL Народно събрание счита, че трябва да бъде отхвърлено искането на Главния прокурор за установяване на противоконституционност на чл.48а и чл.52а от Кодекса за социално осигуряване.

**Председател на Комисията по
труда и социалната политика:**

Д-р Хасан Адемев

